

U potrazi za uključivanjem & raznolikošću

Uključivanje i raznolikost jedan su od glavnih prioriteta programa Erasmus+ i Europske snage solidarnosti.

Europska komisija prepoznala je aktualne društvene trendove te kao jedan od osnovnih prioriteta uvrstila i prioritet Uključivanje i raznolikost. Na taj su način željeli potaknuti organizacije koje se primarno ne bave nužno pitanjima uključivanja i raznolikosti da se aktivnije uključe u kreiranje uključivih zajednica u kojima živimo.

Agencija za mobilnost i programe Europske unije kreirala je ovaj dokument kako bi pomogla korisnicima oba programa da bolje razumiju osnovne pojmove, ali i kako bi dobili inspiraciju za kreiranje projekata koji potiču uključivanje i raznolikost. Slijedom toga, u nastavku dokumenta naći ćete videozapise koji pojašnjavaju osnovne pojmove, ali i opise projekata koje su proveli ambasadori uključivanja i raznolikosti.

Osobe s manje mogućnosti se suočavaju s jednom ili više barijera te su u nepovoljnijem položaju u usporedbi s njihovim vršnjacima.

Takvo nepovoljno životno okruženje često im onemogućava zapošljavanje, sudjelovanje u formalnim i neformalnim edukacijama, transnacionalnim mobilnostima, demokratskom procesu i društvu općenito. Obično imaju smanjen pristup pristojnom stanovanju, zaposlenju, zdravlju, kulturi, edukaciji i sl.

Osobe s manje mogućnosti

ZDRAVSTVENI PROBLEMI

(npr. osobe s teškim ili kroničnim bolestima ili s bilo kojim drugim fizičkim ili mentalnim stanjem povezanim sa zdravljem...)

INVALIDITET

(npr. osobe s fizičkim, mentalnim, intelektualnim ili osjetilnim poteškoćama...)

DRUŠTVENE PREPREKE

(npr. osobe s ograničenim društvenim vještinama i asocijalnim ili rizičnim ponašanjem, osobe u sukobu sa zakonom, osobe s iskustvom ovisnosti o drogama ili alkoholu, mladi i/ili samohrani roditelji, osobe s iskustvom života u alternativnoj skrbi (domovi za djecu, domovi za odgoj, udomiteljstvo i sl.)

PREPREKE POVEZANE SA SUSTAVIMA OBRAZOVANJA I OSPOSOBLJAVANJA

(npr. osobe s poteškoćama u učenju, osobe koje rano napuštaju školovanje, osobe s lošim rezultatima u školi, osobe koje nisu u sustavu redovitog obrazovanja i sl.)

EKONOMSKE PREPREKE

(npr. osobe s niskim životnim standardom, niskim prihodima, osobe ovisne o sustavu socijalne skrbi, beskućnici, osobe koje su dugoročno nezaposlene ili siromašne, osobe u dugovima ili financijskim problemima...)

KULTURNE RAZLIKE

(npr. useljenici ili izbjeglice ili osobe podrijetlom iz obitelji useljenika ili izbjeglica, pripadnici nacionalnih ili etničkih manjina, osobe koje imaju poteškoće s jezičnom i kulturnom prilagodbom, osobe koje se služe znakovnim jezikom i sl.)

PREPREKE POVEZANE S DISKRIMINACIJOM

(npr. s obzirom na spol, dob, etničko podrijetlo, vjeru, uvjerenja, spolnu orijentaciju, invaliditet i sl.)

GEOGRAFSKE PREPREKE

(npr. osobe iz udaljenih ili ruralnih područja, osobe koje žive na malim otocima ili u perifernim regijama, osobe iz problematičnih gradskih područja, osobe iz predgrađa (ograničen javni prijevoz, loša infrastruktura) i sl.)

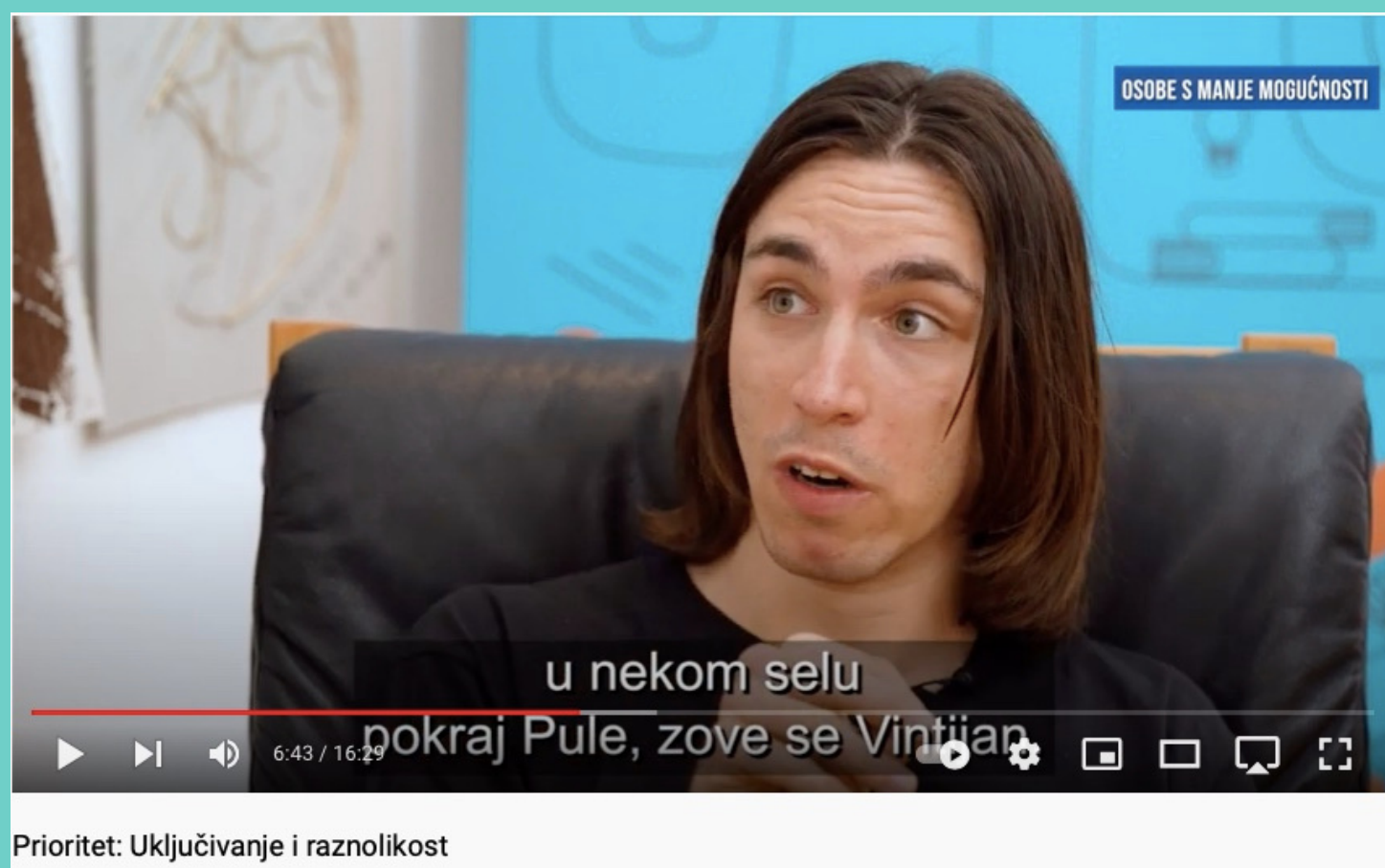
PREPREKE

su često **VIŠESTRUKI** (npr. osoba koja je beskućnik ima teškoća s pristupom zdravstvenim uslugama, suočava se s diskriminacijom prilikom traženja zaposlenja...), **USTRAJNE** (iznimno dugo traju, nekada i od rođenja) i **DOVODE DO erozije prava i odgovornosti** (osobe ne znaju koja prava imaju, a ni kako ih ostvariti npr. pravo na stipendiju, financijsku pomoć...).

Osobe s manje mogućnosti (životnih prilika) nailaze i na prepreke koje im onemogućuju pristup mogućnostima u okviru Programa zbog gospodarskih, socijalnih, kulturnih, geografskih ili zdravstvenih razloga, migrantskog podrijetla ili zbog razloga kao što su invaliditet i poteškoće u učenju.

Osobe s manje mogućnosti

Video: Prioritet Uključivanje i različitost

SKUPINE KOJE SU U HRVATSKOJ ISKLJUČENE ILI SU U RIZIKU OD ISKLJUČIVANJA

- osobe sa specifičnim teškoćama (npr. osobe s invaliditetom, osobe s problemima mentalnog zdravlja, bolesne osobe, liječeni ovisnici)
- manjinske etničke skupine
- institucionalizirani dijelovi stanovništva
- LGBTIQ osobe
- beskućnici
- žrtve obiteljskog nasilja
- izbjeglice, prognanici, azilanti
- stanovnici u područjima posebne državne skrbi
- osobe s nižim stupnjem obrazovanja (samo s OŠ obrazovanjem, nezavršenom OŠ, mladi koji izlaze iz trogodišnjih škola)
- osobe s niskim primanjima (nezaposleni, starije osobe bez mirovina, jednoroditeljske obitelji, obitelji s više od dvoje djece...)

Predlažemo da uzmete A4 papir i da gledajući video kreirate mentalnu mapu s ključnim pojmovima.

Dodatne informacije:

PowerPoint prezentacija prof. Žiljka

„Socijalna je isključenost **PROCES** kojim su određeni pojedinci gurnuti na rub društva i onemogućeno im je puno sudjelovanje uslijed njihova siromaštva, nedostatka temeljnih sposobnosti i prilika za cjeloživotno učenje ili kao rezultat diskriminacije. Na ovaj se način udaljavaju od prilika za rad, mogućnosti za ostvarenje prihoda i obrazovanje, kao i od mreže društvenih aktivnosti i aktivnosti u zajednici. Nemaju pristup tijelima moći i procesima odlučivanja te se zbog toga često osjećaju bespomoćni i nesposobni preuzeti kontrolu nad svojim odlukama koje utječu na njihov svakodnevni život.“

Zajedničko izvješće o socijalnom uključivanju,
2004.

Projekti koji potiču uključivanje i raznolikost

PRIMJERI PROJEKATA

Projekti koji uključuju i osnažuju osobe s manje mogućnosti

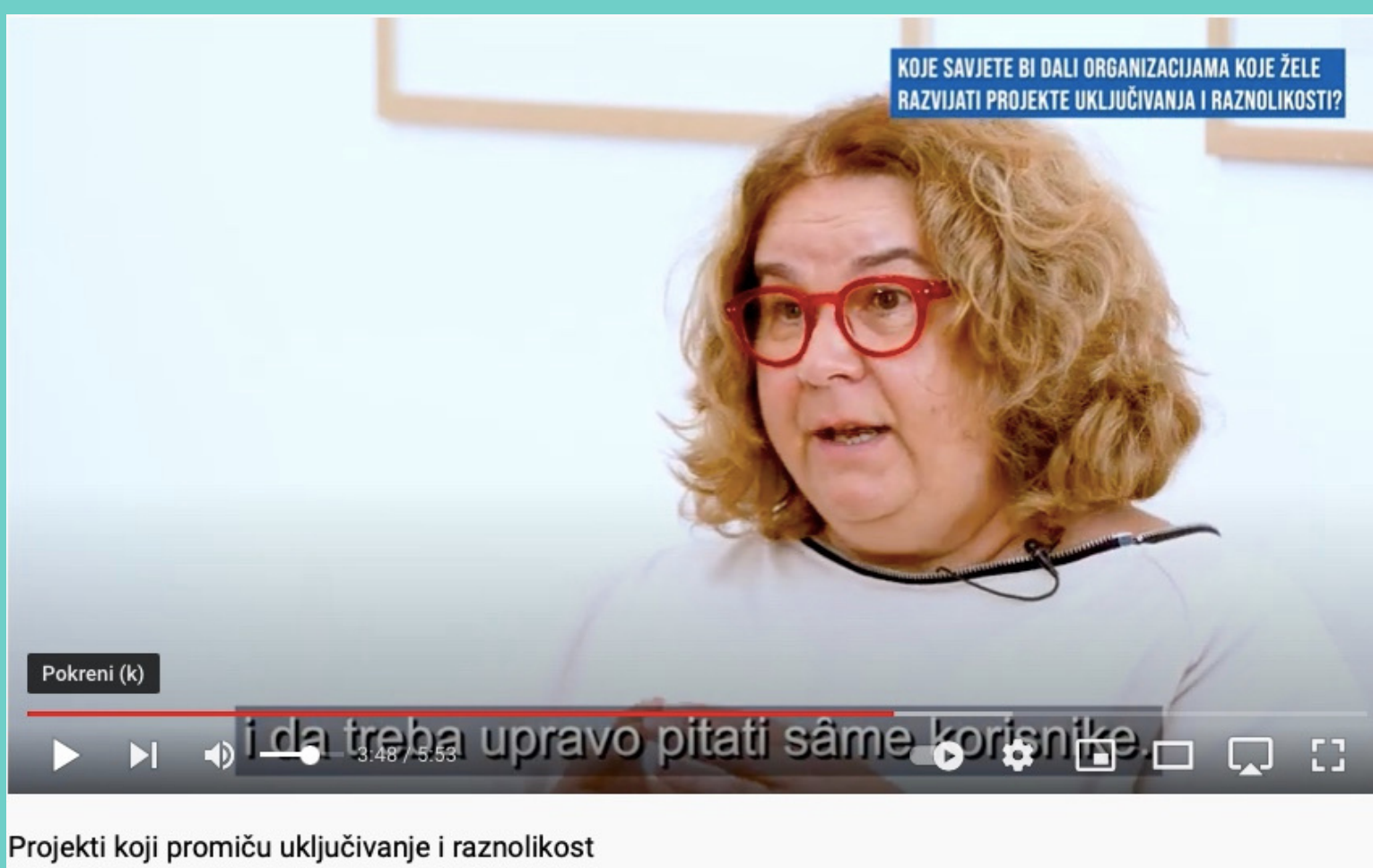
Projekti koje provode osobe s manje mogućnosti

Projekti koji educiraju stručnjake o tome kako pružati podršku osobama s manje mogućnosti

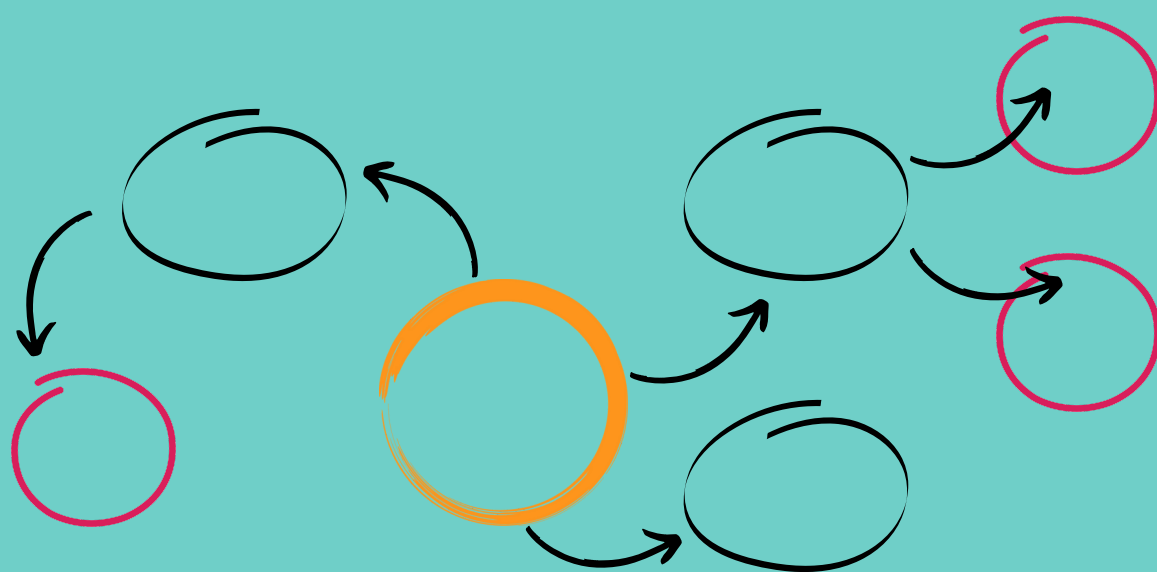
Projekti koji kreiraju ili prilagođavaju edukativne alate

Projekti koji otklanjaju barijere u zajednicama

Projekti koji stvaraju uključivo okruženje koje slavi različitost

Video: Projekti koji promiču uključivanje i raznolikost

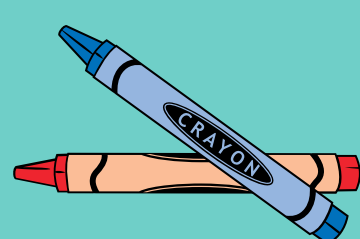
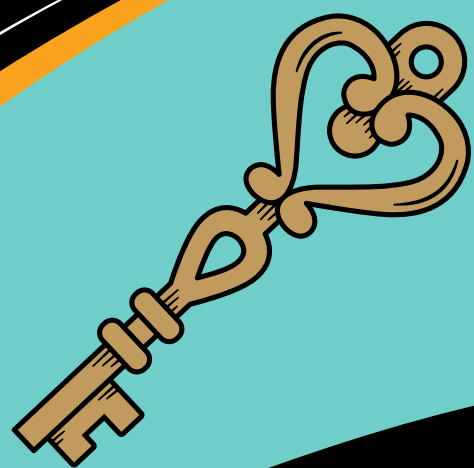

Predlažemo da uzmete A4 papir i da gledajući video kreirate mentalnu mapu s ključnim pojmovima.

Uključivanje je participativan PROCES koji osobe s manje mogućnosti osnažuje s vještinama, znanjima i stavovima te paralelno otvara prilike u okruženju koje su neophodne za aktivnu i ravnopravnu participaciju osoba u svim sferama društva (npr. druženje s prijateljima, obrazovanje, zapošljavanje.....).

Prilagođeno iz priručnika
"Going international"

Rezultati i učinci projekata

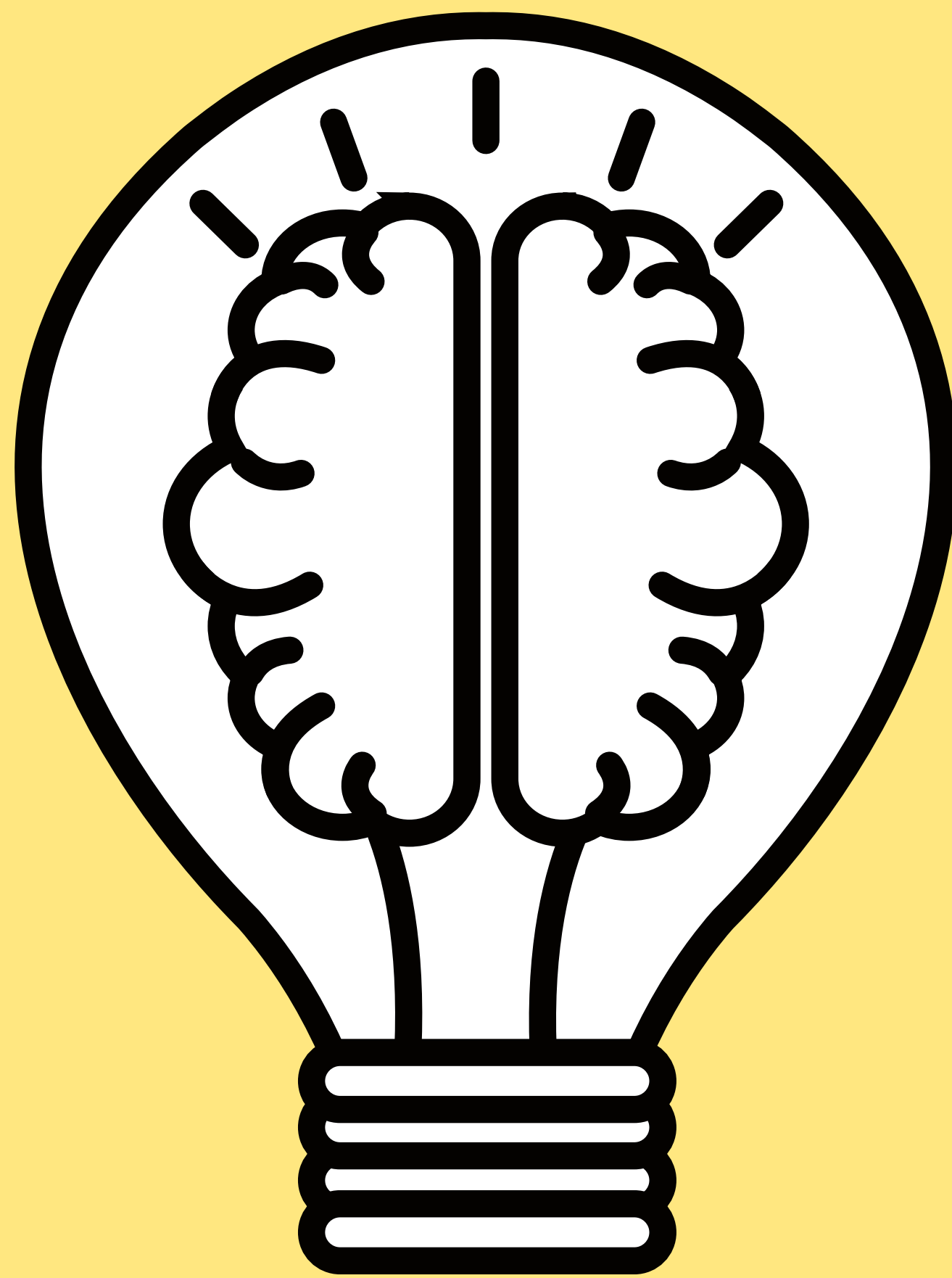
Predlažemo da uzmete A4 papir i da gledajući video kreirate mentalnu mapu s ključnim pojmovima.

[Video: Rezultati i učinci projekata koji promiču uključivanje i raznolikost](#)

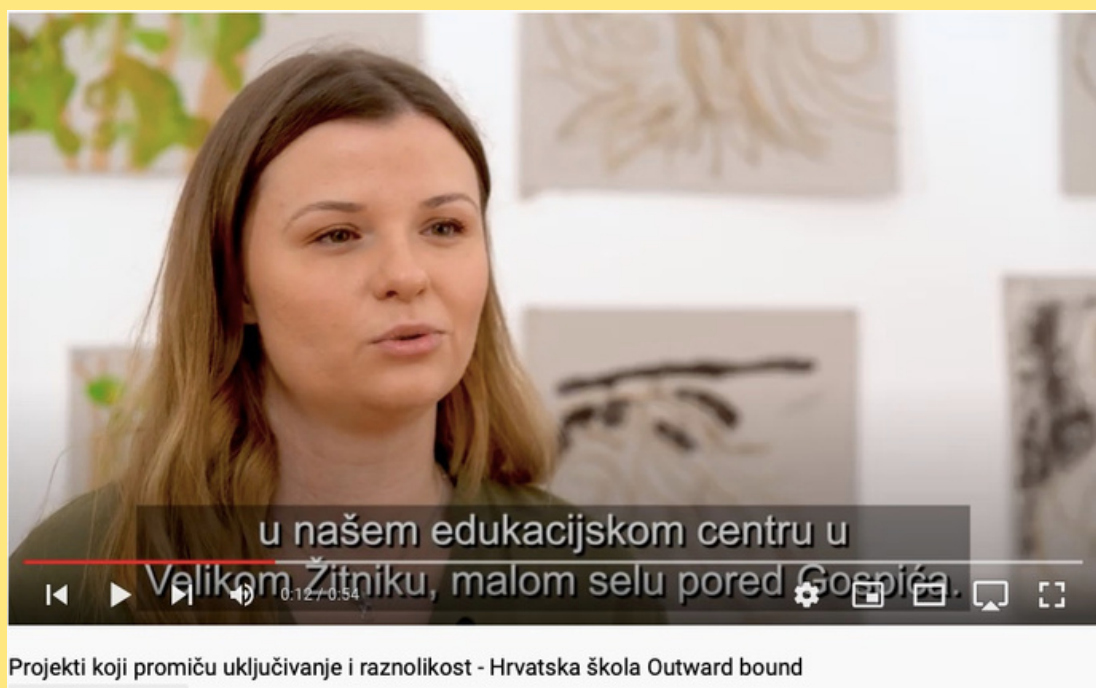
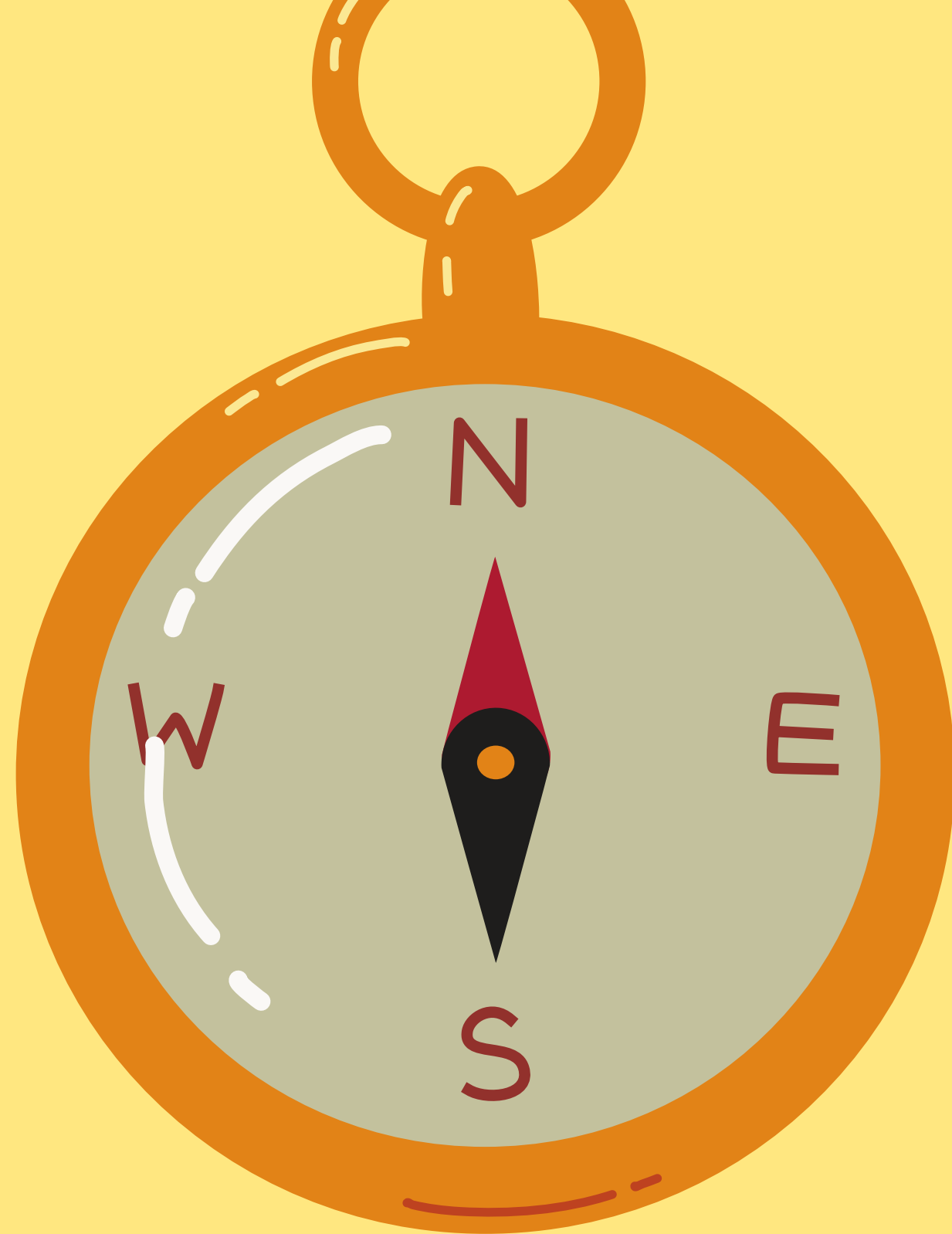
PrimjERI projekata

Ambasadori za uključivanje i raznolikost opisali su projekte koje su proveli. Naravno, vi ćete razvijati projekte koji odgovaraju na potrebe vaše zajednice i korisnika, ali možda vam ovi projekti posluže kao inspiracija.

Hrvatska škola Outward Bound

Ja sam Ivana i u ime Hrvatske škole Outward Bound sam bila uključena u realizaciju razmjene mladih "Opened Minds, Broadened Horizons". Razmjena je provedena 2018. godine u našem edukacijskom centru u malom selu Veliki Žitnik kraj Gospića, a u nju smo uključili 50 mladih iz Finske i Hrvatske. Svi sudionici su bili mladi s manje mogućnosti.

Video

U svom životu su imali manje različitih prilika za uključivanje u zajednicu zbog gospodarskih i geografskih prepreka, odnosno razloga kao što su migrantsko podrijetlo, invaliditet ili život u ruralnom području. Tijekom tjedan dana razmjene mladi su sudjelovali u različitim aktivnostima neformalne edukacije te sportskim i kulturnim aktivnostima (folklor s lokalnim folklornim ansamblom, košarka u lokalnoj školi itd).

Kroz ove aktivnosti mladi su zapravo vježbali interkulturalni i interreligijski dijalog i učili su prihvaćati različitosti, što je i bila glavna tema naše razmjene.

Kontaktna osoba:

Lana Novosel

Dodatne informacije:

Mrežna stranica organizacije

Informacije o projektu /

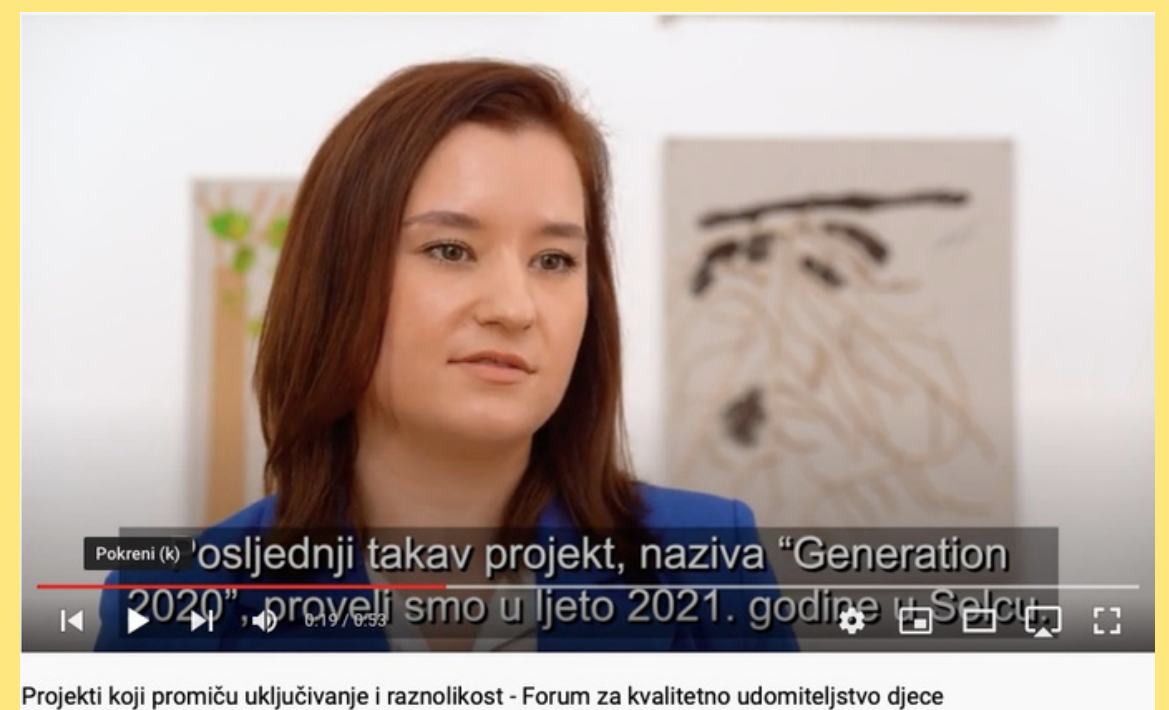
*pod razmjene mladih 2018

PowerPoint prezentacija projekta

Forum za kvalitetno udomiteljstvo djece.

Ja sam Tena Bosak, socijalna radnica iz Foruma za kvalitetno udomiteljstvo djece. Forum je dosad proveo nekoliko Erasmus+ projekata, točnije razmjena mladih, na kojima su sudjelovali mladi s iskustvom života u udomiteljstvu iz različitih zemalja. Primjer jedne takve razmjene je naš posljednji projekt "Generation 2020" koji smo održali u Selcu tijekom ljeta 2021. Na razmjeni je sudjelovalo 40 mladih iz Hrvatske i Srbije, koji su odrastali u alternativnoj skrbi. Tijekom desetodnevnog druženja mladi su imali priliku sudjelovati na različitim radionicama neformalne edukacije. Na ovaj su način istraživali i osnaživali znanja i vještine koje će im biti potrebne na tržištu rada i na koje će se oslanjati u procesu uspostave samostalnog života u zajednici nakon izlaska iz alternativne skrbi.

[Video](#)

Kontaktna osoba:

Tena Bosak

Dodatne informacije:

[Mrežna stranica organizacije](#)

[Informacije o projektu](#)

[PowerPoint prezentacija projekta](#)

Srednja škola Čakovec

Zovem se Mladen Tota i 9 godina sam koordinator Erasmus projekata u Srednjoj školi Čakovec. U skladu s Europskim razvojnim planom škole inkluzija je od osnivanja škole jedan od prioriteta te mi je posebno drago što smo već 2018. krenuli s uključivanjem učenika s manje mogućnosti u naše projekte.

Od tristotinjak realiziranih mobilnosti preko 60 čine učenici s manje mogućnosti na što smo posebno ponosni, a još smo ponosniji na činjenicu što je sudjelovanje u tim mobilnostima ne samo obogatilo nego i promijenilo živote tih učenika. U projekte su bile uključene transrodne osobe, učenici koji žive sa samohranim roditeljima, učenici romske nacionalnosti, učenici s invaliditetom, udomljeni i usvojeni učenici te učenici čije su obitelji korisnici socijalne pomoći tako da smo pokrili jedan široki spektar osoba s manje mogućnosti.

Početni strah od uključivanja učenika s manje mogućnosti u projekte zamijenilo je oduševljenje nakon što sam vidio reakcije učenika, ali i njihovih mentora i ustanova primatelja, a sudjelovanje u mobilnostima je bitno povećalo samopouzdanje učenika, njihovu zapošljivost i svijest da svojim radom i sposobnostima mogu biti jednakopravni članovi zajednice u kojoj žive.

Video

Srednja škola Čakovec

Važno nam je da kao škola svim našim učenicima, a posebice učenicima koji se susreću s raznovrsnim preprekama, otvorimo što više prilika za profesionalni i osobni razvoj, kao i za unaprjeđenje životnih šansi.

U projekte "SkillsUp" i "SkillsUp 2" uključili smo učenike zdravstvenih smjerova, i to 8 učenika romske nacionalnosti te još 7 učenika koji su ujedno i osobe s invaliditetom, transrodne osobe, koji su usvojeni ili žive sa samohranim roditeljom. Svi oni su zahvaljujući ovom projektu odradili dvotjednu i trotjednu stručnu praksu u Sloveniji i Njemačkoj, u rehabilitacijskim centrima ili bolnicama s kojima imamo dugogodišnju suradnju.

Video

Ova mobilnost našim je učenicima omogućila usavršavanje stručnih vještina, rast samopouzdanja, a zahvaljujući mobilnosti poboljšali su svoju zapošljivost na tržištu rada.

Kontaktna osoba:

Mladen Tota

Dodatne informacije:

[Mrežne stranice organizacije](#)

[Projekti škole](#)

[Informacije o projektu](#)

[Facebook stranica projekta](#)

[PowerPoint prezentacija projekta](#)

Centar za odgoj i obrazovanje Slave Raškaj

Ja sam Brigita Jerić i dolazim iz Centra za odgoj i obrazovanje Slave Raškaj, gdje radim kao socijalna radnica i voditeljica projektnog tima. Naš centar se bavi pružanjem usluga osobama s oštećenjem sluha, teškoćama govorno-jezične komunikacije i osobama s višestrukim teškoćama. Važno nam je da našim korisnicima otvorimo što više prilika za učenje i razvoj, stoga sudjelujemo u mnogobrojnim projektima programa Erasmus + i Europske snage solidarnosti. Tako smo u sklopu KA2 projekta "Zero Waste Power in HoReCa", zajedno s našim učenicima, radili na promjenama u strukovnom obrazovanju i izradili zero waste kurikulum, digitalni alat za učenje i zero waste evaluacijski alat.

Nakon uspješnih rezultata ovog projekta, odobren nam je novi Erasmus+ projekt pod nazivom „Zero Waste Catering Lab“, u kojem nastavljamo tragati za rješenjima održivog ugostiteljstva, suradno s partnerima iz Hrvatske, Slovenije, Italije i Belgije. Učenici kroz projektne aktivnosti imaju prilike sudjelovati na edukativnim putovanjima, a time obogaćivati znanja, vještine i iskustva.

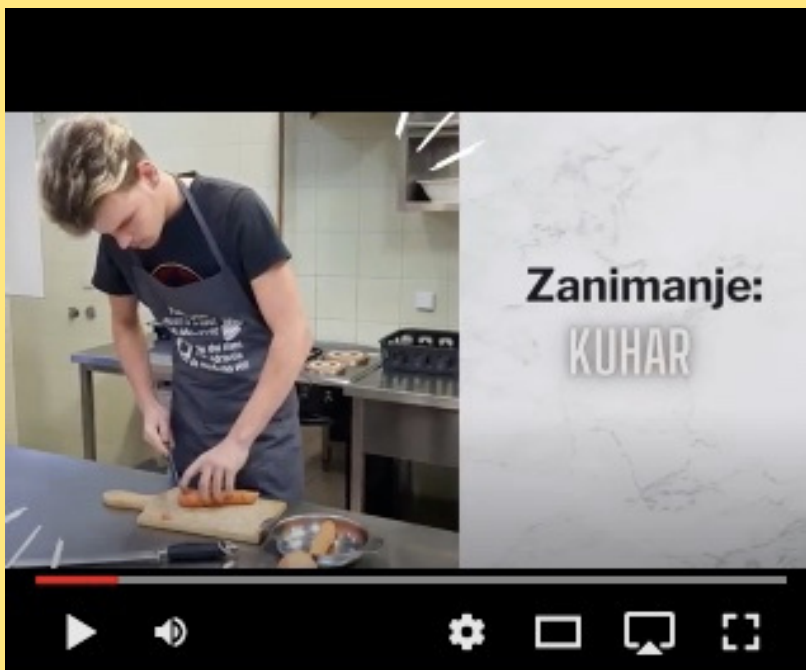

Video

U projektu „Zero Waste Catering Lab“ bavimo se izazovima povezivanja lokalnih proizvođača hrane, ugostiteljskih objekata i krajnjih potrošača, a sve to putem web aplikacije koja je u izradi. Naši učenici i učenici partnerske škole iz Celja, u okviru projekta kreirali su 12 održivih recepata, koji su dostupni na web stranici projekta u obliku video recepata. U izradi je i e-guide sa smjernicama za održivo ugostiteljstvo.

Centar za odgoj i obrazovanje Slava Raškaj

Kroz projekte volontiranja, koje provodimo u okviru programa Europskih snaga solidarnosti -naši bivši učenici, kao domaći volonteri, zajedno sa stranim volonterima sudjeluju u različitim projektnim aktivnostima.

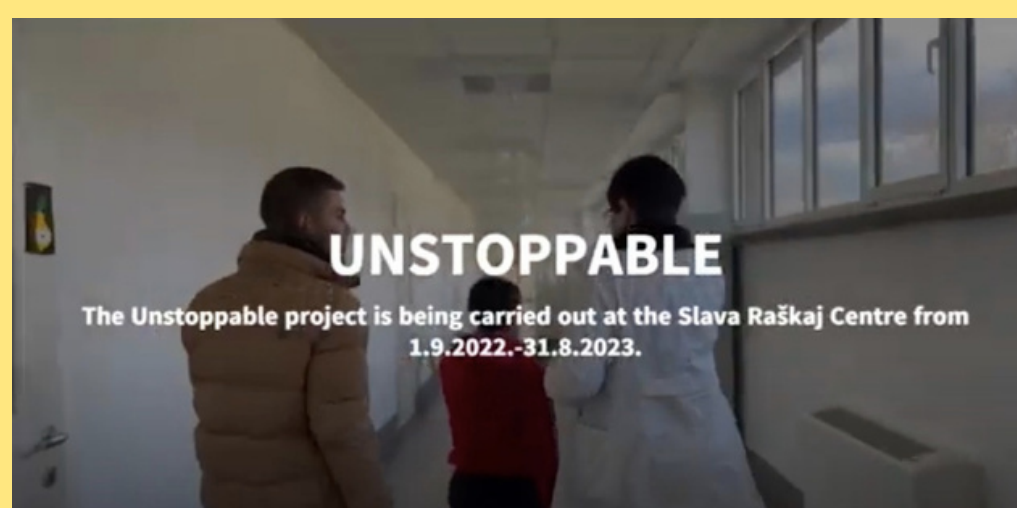

Video životopis učenika koji je izradila volonterka Matija Šušak

Tako volonteri pružaju podršku u provođenju aktivnosti psihosocijalne rehabilitacije naših učenika, izrađuju digitalne video životopise za učenike završnih razreda i pružaju podršku u promotivnim aktivnostima. Do sada smo proveli četiri ESS volonterska projekta, što je dugoročno utjecalo na kvalitetu rada u ustanovi, na motivaciju učenika u rehabilitaciji, povećalo empatiju i međusobno razumijevanje, a rezultiralo je i s nekoliko uspješno sklopljenih poslova temeljem video životopisa koji su kreirani u projektu.

Putem dodijeljene Oznake kvalitete imamo mogućnost biti i organizacija podrške za volontere koji žele ići na volontiranje izvan Hrvatske. Možemo se pohvaliti sa nekoliko uspješnih volonterskih priča mladih koje smo podržali u volontiranju u Nizozemskoj i Austriji.

Trenutno provodimo volonterski projekt pod nazivom „Unstoppable“, jer zajedno smo nezaustavljivi...

Filmić o volonteru Biserku Ignacu, koji je izradila volonterka Sara Pili

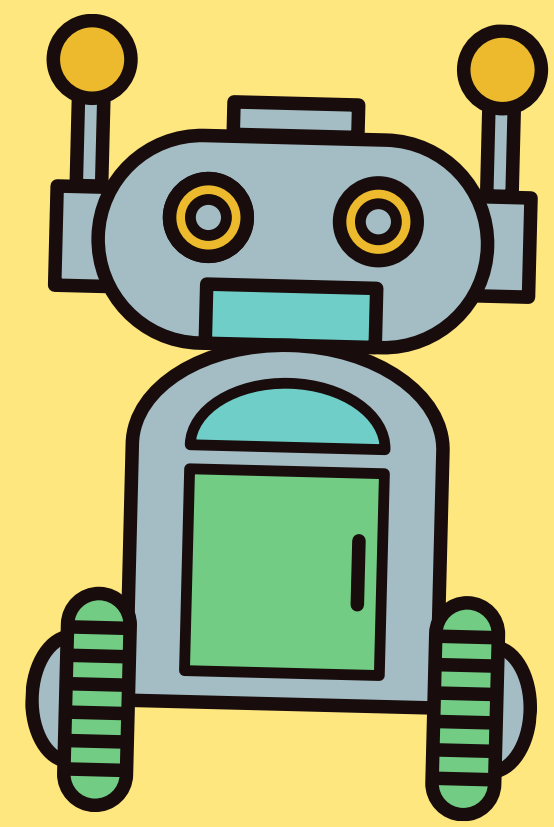
Kontaktna osoba:

Brigita Jerić

Dodatne informacije:

Mrežna stranica organizacije
Informacije o projektu Zero Waste Power in
HoReCa
Informacije o projektu Zero Waste Catering Lab
Blog projekta Unstoppable

Fakultet elektrotehnike i računarstva

Ja sam Jurica Babić i radim kao docent na Fakultetu elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu. Nama kao fakultetu iznimno je važno da naši studenti uče o novim tehnologijama, poput virtualne stvarnosti, proširene stvarnosti, umjetne inteligencije i 3D printanja.

Jednako tako nam je važno ponuditi im priliku za povezivanje i učenje od kolega s drugih europskih sveučilišta. Nadalje, važno nam je i da naši studenti postanu aktivni članovi društva, koji će svoja inženjerska znanja upotrijebiti ne samo za tehnološki razvoj već i za stvaranje uključivih zajednica koje poštuju različitost. S tim ciljem, zajedno s pet drugih europskih sveučilišta i jednom udrugom, Hrvatskom zajednicom za Down sindrom, pokrenuli smo Erasmus+ projekt "INNOSID". Nastavnici, odnosno istraživači, izradili su "Kuharicu", aplikaciju za Android tablete, koja osobama s Downovim sindromom olakšava pregled recepata te nudi interaktivni sadržaj u obliku proširene stvarnosti. Dodatno, prilagodili su pet hrvatskih aplikacija za edukaciju na 5 stranih jezika. Te su aplikacije primarno namijenjene djeci s komunikacijskim teškoćama, ali ih mogu koristiti i sva druga djeca. Kroz projekt naši studenti računarstva uključeni su u kombiniranu mobilnost koja se sastoji od virtualne i fizičke mobilnosti. Tijekom te mobilnosti studenti imaju mogućnost učiti od profesora sa svih partnerskih sveučilišta na temu novih tehnologija, društvene uključenosti i razvoja prototipova.

Ujedno, tijekom mobilnosti studenti primjenjuju dobivena znanja i vještine kako bi kroz rad u timovima izradili prototip inovativnog rješenja koji koristi barem jednu novu tehnologiju te doprinosi društvenoj uključenosti osoba s invaliditetom.

[Video](#)

Kontaktna osoba:

Jurica Babić

Dodatne informacije:

[Mrežna stranica organizacije](#)

[Informacije o projektu](#)

[PowerPoint prezentacija projekta](#)

Hrvatski savez gluhoslijepih osoba Dodir

Ja sam Sanja Tarczay i predsjednica sam Hrvatskog saveza gluhoslijepih osoba Dodir. Dodir redovito provodi tečajeve hrvatskog znakovnog jezika, kako bi omogućio što većem broju zainteresiranih osoba da nauče znakovni jezik i kako bi osposobili što veći broj prevoditelja za gluhoslijepu osobu. Erasmus+ projekt "Kvalitetom do izvrsnosti" dao nam je priliku da unaprijedimo i osuvremenimo kvalitetu naših tečajeva znakovnog jezika.

Video

Naši instruktori sudjelovali su na dvije mobilnosti, tijekom kojih su dobili priliku promatrati izvođenje konkretne nastave znakovnog jezika koju su provodili naši partneri u Švedskoj udruzi gluhoslijepih osoba i na irskom sveučilištu. Kroz mobilnosti dobili su uvid u nastavne kurikulume, metodologiju rada, metode provjere stečenog znanja, a proširili su i svoja znanja o korištenju virtualnih metoda u poučavanju znakovnog jezika. Također, naši instruktori su dobili priliku razmijeniti iskustva s kolegama iz Irske i Švedske, što je rezultiralo unapređenjem njihovih kompetencija i unapređenjem kvalitete poučavanja hrvatskog znakovnog jezika. Ove mobilnosti obogatile su nas i naše kolege iz partnerskih organizacija i otvorile su nam nove mogućnosti za buduće suradnje.

U sklopu Erasmus+ projekta pod nazivom “Moje oči i moje uši – ulaganje u obrazovanje prevoditelja za gluhoslijepe osobe”, naša tri instruktora hrvatskog znakovnog jezika imali su priliku pratiti rad i program profesora na Sveučilištu Humak u Finskoj s ciljem kontinuiranog unaprjeđivanja kvalitete naših postojećih edukacija, modernizacije edukacijskih materijala te jačanja kompetencija i vještina edukatora.

Uz to, drago nam je istaknuti da smo svojim radom, rezultatima i ulaganjem u obrazovanje naših djelatnika i mi prepoznati kao svojevrsna riznica znanja te smo često birani kao partneri čija se znanja cijene i traže. Stoga nas u sklopu našeg projekta očekuje još jedna mobilnost i posjeta Institutu gluhih u Torinu (IST) gdje će naša dva gluha i jedan gluhoslijepi instruktor kreirati i održati edukaciju za djelatnike Instituta te ih dodatno osnažiti u području pružanja usluga za gluhoslijepe osobe.

Ponosni smo na to što nam se sa svakim novim Erasmus+ projektom pružaju i otvaraju nove prilike za povezivanje. Osim što pokrećemo nove projekte temeljene na uspješnim suradnjama ili nas pak odabiru kao partnerske organizacije zbog dosadašnjih rezultata, kontinuirano kreiramo nove materijale i kurikulume te svako stečeno iskustvo na mobilnosti doista doprinosi unapređenju djelatnika i njihovog rada.

Kontaktna osoba:

Sanja Tarczay

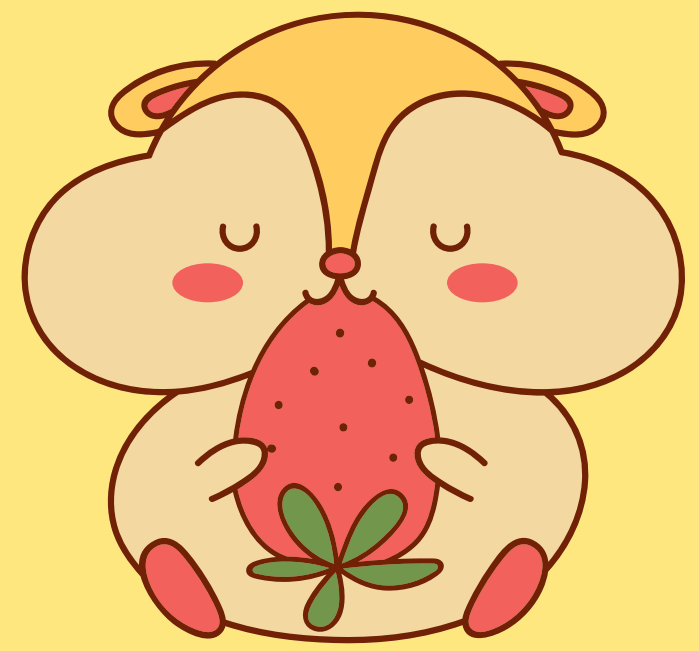
Dodatne informacije:

[Mrežna stranica organizacije](#)

[PowerPoint prezentacija projekta](#)

[Facebook organizacije](#)

Osnovna škola Josipa Matoša

Ja sam Dejana Varnica i radim u Osnovnoj školi Josipa Matoša u Vukovaru. Naša škola rado istražuje inovativne metode koje otklanjaju barijere u procesu učenja, odnosno metode koje pomažu učenicima da brže i kvalitetnije svladavaju školsko gradivo.

Zahvaljujući KA2 Erasmus+ projektu “Čarobni san”, zajedno s osnovnim školama iz Turske, Mađarske, Makedonije i Italije, dvije godine smo istraživali načine na koje životinje mogu biti pomagači u odgojno-obrazovnom procesu. Zahvaljujući projektu, po pet učitelja iz svake partnerske škole, koji rade s učenicima s teškoćama u razvoju u redovnim školama ili posebnim ustanovama, dobilo je priliku razmijeniti svoja iskustva o primjeni životinja u odgojno obrazovnom-procesu, sudjelovati na seminaru o primjeni terapije uz pomoć životinja u školi te testirati sve naučeno tijekom nastave.

U našoj školi odlučili smo u svakodnevni život i rad škole uključiti zamorca Gricka, koji je zajedno s učenicima učio čitati, pisati, računati, ali i družiti se i igrati. Gricko je nastavni proces učinio zanimljivijim i korisnijim za učenike te je značajno doprinio motivaciji učenika i njihovom obrazovnom postignuću. Također, kroz projekt smo izradili vodič i priručnik o uključivanju životinja u odgojno-obrazovni proces, slikovnicu socijalnih priča na temu životinja i videozapis seansi uključivanja životinja u odgojno-obrazovni proces. Dodana vrijednost projekta bila je suradnja redovnih i posebnih škola, ali i suradnja s lokalnom zajednicom (konjički klub, veterinarska ambulanta, knjižnica).

[Video](#)

Kako smo željeli potaknuti inkluziju učenika s manje mogućnosti u lokalnu, nacionalnu i europsku zajednicu i kako smo im željeli omogućiti ravnopravno sudjelovanje u aktivnostima i sadržajima koji su dostupni većini njihovih vršnjaka širom Europe s pet posebnih škola iz četiri zemlje kreirali smo i proveli projekt „Together we are strong“.

Kroz različite aktivnosti u školi i lokalnoj zajednici te kroz mobilnosti učenika i učitelja razvijali smo socijalne kompetencija učenika, proširivali kognitivna, socijalna, kulturna i turistička iskustava i promovirali smo kulturnu baštinu i multikulturalizam. Sve projektne aktivnosti planirane su i usklađene sa školskim kurikulumom i sadržajima nastavnih predmeta u višim razredima osnovne škole, te su provedene uz potporu i suradnju roditelja. Projekt je i pred učenike i pred učitelje i roditelje stavio neke nove izazove koje smo uspješno svladali (uporaba sredstava javnog prijevoza prilikom samostalnog putovanja u inozemstvo; prolazak aerodromske i granične kontrole; sudjelovanje u aktivnostima s učenicima čiji jezik ne razumijemo i ne govorimo...).

Ono što smo naučili jeste da nam ne treba govor kako bismo se uspješno sporazumjeli, jer možemo razgovarati i slikama, pokretima i osjećajima, da itekako možemo sami spakirati svoje stvari u kofer i brinuti o njima te putovati i uživati u obilasku i upoznavanju znamenitosti i kulture drugih europskih zemalja i pri tome steći nove prijatelje, ali i simpatije. Otkrili smo i neke talente za koje nismo ni znali da ih imamo, od plesa i ručnog rada do crossmintona i pjevanja.

Kontaktna osoba:

Dejana Varnica

Dodatne informacije:

[Mrežna stranica organizacije](#)

[Facebook stranica projekta](#)

[Informacije o projektu-1](#)

[Informacije o projektu-2](#)

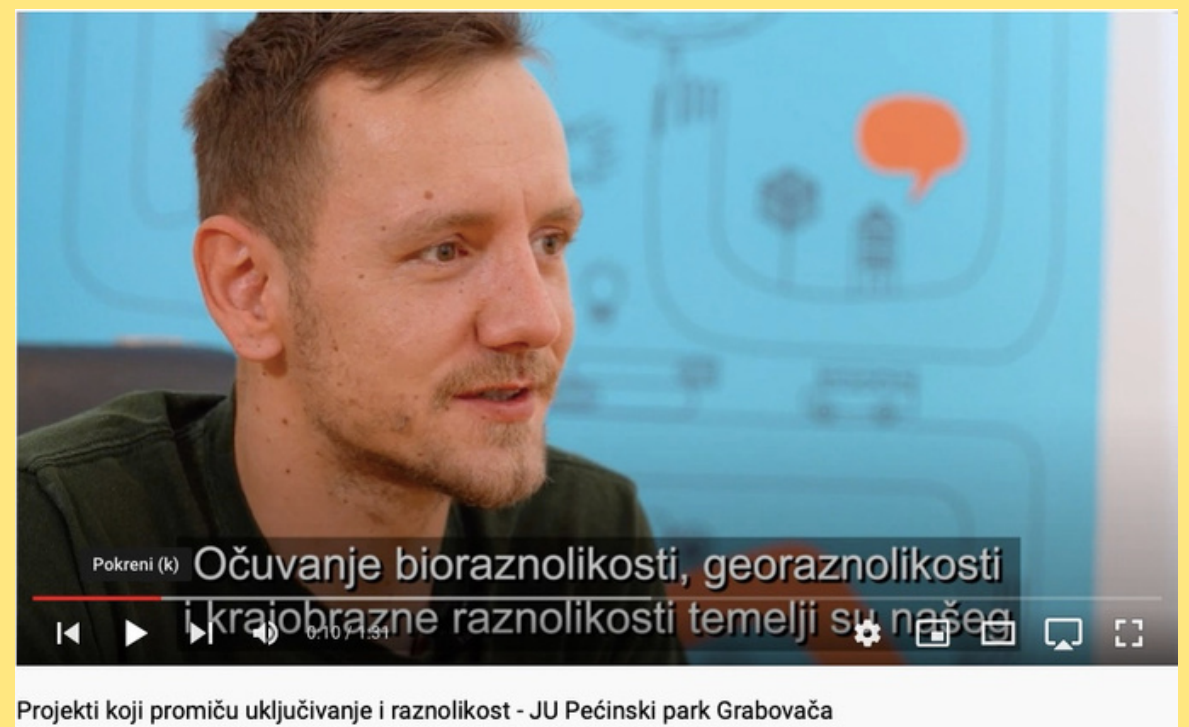
[PowerPoint prezentacija projekta](#)

JU Pećinski park Grabovača

Ja sam Mario Paral i radim u Javnoj ustanovi "Pećinski park Grabovača". Očuvanje georaznolikosti, bioraznolikosti i krajobrazne raznolikosti važan su dio našeg edukativnog rada. U tome nam pomažu i volonteri koji kroz projekte Europskih snaga solidarnosti dolaze svake godine.

Primjer jednog takvog projekta je i projekt "(BIO)Raznolikost". Projekt je okupio 13 volontera iz 3 europske zemlje, koji su se u svojim zemljama susretali s raznovrsnim preprekama, poput rodne ili vjerske diskriminacije, niskih primanja, životnog standarda ili kvalifikacija, odnosno za koje možemo reći da su mladi s manje mogućnosti. Tijekom kratkoročnog volontiranja volonteri su sudjelovali u ljetnoj školi u prirodi, školi stranih jezika za djecu i školi hrvatskog jezika za volontere. Također, volonteri su tijekom 33 dana volontiranja sudjelovali u provedbi radionica s djecom, mladima, ustanovama i lokalnom samoupravom, a kroz koje smo ih educirali o temama poput zaštite okoliša, bioraznolikosti, edukacije i solidarnosti.

[Video](#)

Kontaktna osoba:

Mario Paral

Dodatne informacije:

[Mrežna stranica organizacije](#)

[Informacije o projektu](#)

[PowerPoint prezentacija projekta](#)

Osnovna škola Ludina

Ja sam Tomislav Pavlović i ravnatelj sam Osnovne škole Ludina. Zajedno s kolektivom škole ulažem velike napore u to da naša škola bude prepoznata kao inovativna škola prilagođena potrebama učenika i kao škola čiji su učitelji kompetentni za pokretanje promjena u samoj školi, ali i širem okruženju. Erasmus+ projekti koje provodimo pomažu nam da u naš rad uključimo inovativne metode i da kontinuirano usavršavamo naše kompetencije. Primjer takvog projekta je i KA2 trogodišnji projekt "Czech it Out, Be Croative and Finnish Ahead", koji smo realizirali s partnerima iz Finske i Češke. Tijekom projekta naši učenici i učitelji sudjelovali su u mobilnostima u Češkoj i Finskoj. Projektne aktivnosti uključivale su i intelektualni rezultat - izrađen je udžbenik za podučavanje poduzetništva za osnovne škole.

U projekt su bili uključeni i naši učenici koji zbog socio-ekonomskih prilika, pripadnosti manjinama ili života u ruralnim područjima imaju puno manje prilika za rast i razvoj. Učenici su tako istraživali mogućnosti pokretanja svog hotela, istraživali konkurenciju te na mobilnosti u Finskoj upoznali mogućnosti malog poduzetništva. Konkretno aktivnosti uključivale su intervjuiranje vlasnika malog obiteljskog hotela, osmišljavanje novog proizvoda i plasiranje istog na tržište te osmišljavanje reklamne kampanje za istu. Sudionici projekta organizirali su radionice za druge učenike, tijekom kojih su objasnili načine primjene SWOT analize u svakodnevnom životu. Zajedničkim nastupom na sajmovima u tri partnerske zemlje ojačali smo njihove poduzetničke kompetencije i osnažili ih da u svojoj lokalnoj zajednici budu kreatori promjena i iskoriste stečene poduzetničke vještine na vlastitim obiteljskim gospodarstvima.

[Video](#)

Kontaktna osoba:

Tomislav Pavlović

Dodatne informacije:

[Mrežna stranica organizacije](#)

[Informacije o projektu](#)

[PowerPoint prezentacija projekta](#)

Savez udruga Rojca

Ja sam Valent Hrvatin i bio sam uključen u projekt Europskih snaga solidarnosti koji je provodio Savez udruga Rojca. Projekt pod nazivom “Solidarity Movers of Rojc” provodio se s ciljem pružanja podrške korisnicima Društvenog centra Rojc, kako bi se odgovorilo na njihove potrebe. Društveni centar Rojc je “grad” civilnog sektora u kojem se okuplja i radi preko 106 organizacija civilnog društva pa je sudjelovanje u ovom projektu za mene bilo izazovno. Ovo iskustvo omogućilo mi je stjecanje novih znanja, a najvrjednije što mi je omogućio su nova poznanstva, prijateljstva i nove suradnje. Projekt je ugostio 13 volontera iz Italije, Španjolske, Njemačke, Srbije i Hrvatske. Provodili smo aktivnosti Pokretača solidarnosti Rojca te smo tako sudjelovali u aktivnostima podrške zajednici, događanjima u zajednici i aktivnostima radiozajednice. Zajedničke aktivnosti, od planiranja do realizacije u atmosferi jednakih mogućnosti, solidarnosti i međusobne podrške, podrazumijevale su međusobnu pomoć i razumijevanje. Volonteri su pomagali meni kako bih što bolje savladao izazove koje su aktivnosti predstavljale, a ja sam pomagao njima. Razmjena iskustva, znanja i vještina bila je obostrana i u ozračju brige za drugog, a zadatke smo rješavali timski.

Nakon mog sudjelovanja u ovom projektu, postao sam zaposlenik Saveza udruga Rojca. Barijere ne postoje, osjećam se korisnim i dobrodošlim. Svi zajedno timskim radom, svatko s vlastitim posebnostima, različitostima i vrijednostima, svakodnevno mijenjamo našu zajednicu. I to na bolje.

[Video](#)

Kontaktna osoba:

Valent Hrvatin

Dodatne informacije:

[Mrežna stranica organizacije](#)
[PowerPoint prezentacija projekta](#)

Edukacijsko- rehabilitacijski fakultet

Moje je ime Lelia Kiš-Glavaš i redovita sam profesorica na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, na Odsjeku za inkluzivnu edukaciju i rehabilitaciju. Upravo je inkluzija jedna od središnjih tema o kojoj podučavamo naše studente i nama je na fakultetu iznimno važno da razvijemo inkluzivno okruženje na našem sveučilištu. Na taj način mi u praksi realiziramo ono što podučavamo, mi poštujemo različitosti, negujemo individualizirani pristup i stvaramo okruženje koje omogućuje svim našim studentima jednak pristup visokom obrazovanju.

Tome je uvelike doprinijelo kreiranje i realizacija projekta pod nazivom „Edukacija za izjednačavanje mogućnosti na hrvatskim sveučilištima“ kroz koji smo, zajedno sa šest hrvatskih sveučilišta, četiri inozemna sveučilišta, Hrvatskim studentskim zborom i Institutom za razvoj obrazovanja radili na razvoju sustava potpore studentima s invaliditetom na sveučilištima. U okviru projekta razvili smo sveučilišni kolegij Vršnjačka potpora studentima s invaliditetom, izradili smo edukativne materijale o tome kako prilagoditi akademsko okruženje osobama s invaliditetom, senzibilizirali smo i educirali predstavnike sveučilišta za unapređenje pristupačnosti i kvalitete obrazovanja za osobe s invaliditetom i kreirali smo smjernice za realizaciju minimalnih standarda pristupačnosti visokog obrazovanja osobama s invaliditetom.

[Video](#)

Kontaktna osoba:

Lelia Kiš-Glavaš

Dodatne informacije:

[Mrežna stranica organizacije](#)
[Informacije o projektu](#)

II. OŠ Vargždin

Mi smo Marta i Draženka i bile smo uključene u realizaciju "Human Rights Education" projekta kojeg je zahvaljujući Erasmus+ programu provela naša osnovna škola u partnerstvu s još pet škola iz Slovačke, Portugala, Rumunjske, Španjolske i Turske. Glavni cilj projekta bio je poboljšanje inovativnih praksi u obrazovanju s posebnim naglaskom na obrazovanje o ljudskim pravima.

Ovim projektom smo poticali i razvijali suradničko učenje, kritičko razmišljanje, kreativno rješavanje problema, razvoj jezičnih kompetencija te aktivno uključivanje učenika u proces učenja. U projekt je bilo uključeno 35 učenika sedmih i osmih razreda, a posebnu pažnju smo posvetili učenicima s manje mogućnosti koji su se susreli s preprekama u vidu obrazovnih teškoća, slabijeg imovinskog stanja te života s jednim roditeljem.

Tijekom projekata nastavnici su kreirali nastavne planove, prezentacije i videe, a učenici su sudjelovali u pet mobilnosti kroz koje su istraživali povezanost obrazovanja s antidiskriminacijom, demokratskim politikama, građanstvom, raznolikosti i invaliditetom.

Dani mobilnosti bili su dinamični, zanimljivi, ponekad možda i naporni. Međutim, naučili smo mnogo jedni od drugih, osvijestili da osim prava postoje i dužnosti koje treba izvršavati, i ono najvažnije, sklopljena su brojna prijateljstva i stvorene veze, a možda i poticaj da neki i sami zakorače u svijet projekata.

Kontaktna osoba:

Marta Cepanec
Draženka Pust

Dodatne informacije:

[Mrežna stranica projekta](#)
[Mrežna stranica organizacije](#)

Udruga IKS

Ja sam Nadja iz Udruge za promicanje informatike, kulture i suživota (IKS) iz Petrinje. Projekt Europskih snaga solidarnosti "Change makers" kreirali su zaposlenici udruge IKS u suradnji s međunarodnim pripravnicima kako bi odgovorili na novonastale potrebe u pandemijsko doba, a s vremenom projekt je postao poligon za pružanje aktivnosti za zacjeljivanje u post potresnoj zajednici.

Projekt je uključio 7 mladih osoba iz Hrvatske, Francuske, BiH, Turske, Velike Britanije i Španjolske, a pomoć i potporu u vidu privremenog "udomljavanja" volontera dok im nismo ponovo osigurali sigurne uvijete za život i rad, pružili su nam neplanirani projektni partneri - Mirovna grupa mladih Dunav iz Vukovara.

Volonteri su uz pomoć organizacije kroz dugoročne mobilnosti na volonterskim pozicijama "Social event manager" i "Media and marketing manager" i u suradnji s raznolikim skupinama i akterima zajednice Petrinje i Siska planirali, dizajnirali, pripremali i kontinuirano provodili aktivnosti za djecu, mlade, starije i nemoćne, osobe s oštećenjima vida, osobe s intelektualnim i drugim teškoćama, stanovnike privremenih kontejnerskih naselja i druge socijalno isključene članove zajednice. Jedna od najvrijednijih dimenzija projekta bila je i mogućnost uključivanja jedne mlade osobe s manje mogućnosti iz lokalne zajednice u projektni tim volontera.

Projekt je s jedne strane omogućio lokalnoj zajednici podršku, sigurnost i kvalitetan sadržaj u periodu višestruke ranjivosti kao posljedice potresa, s druge strane potporu, motivaciju i unošenje svježih perspektivi te razvoj mreže solidarnosti među organizacijama na nacionalnoj razini organizaciji koja se i sama borila s posljedicama potresa, a s treće strane mladima iz lokalne i međunarodne zajednice priliku za iskustveno učenje o tome što solidarnost, zajednica, zajedništvo, empatija, volonterstvo, prilagodljivost i motivacija sve mogu biti i značiti čak i kada nemaš osnovne životne uvjete.

Kontaktna osoba:

Nadja Matešić

Dodatne informacije:

[Mrežna stranica organizacije](#)

Centar za odgoj i obrazovanje djece i mladeži

Ja sam Dubravka i radim u Centru za odgoj i obrazovanje djece i mladeži u Karlovcu. Tijekom 2018. i 2019. godine proveli smo Erasmus+ projekt "Inkluzija 21. stoljeća traži nova znanja" kroz koji smo željeli omogućiti učenicima s teškoćama u razvoju jednake mogućnosti za stjecanje novih znanja i vještina.

Zahvaljujući projektu djelatnici Centra uključili su se u strukturne tečajeve i job shadowing kako bi obogatili spektar znanja i vještina vezanih uz poučavanje, rehabilitaciju, savjetovanje i rad s roditeljima te multidisciplinarnu timsku suradnju. Novostečene kompetencije pomogle su nam u organiziranju i provođenju nastave na daljinu u vrijeme COVID pandemije, a upoznali smo neposrednu praksu i različite politike odgoja i obrazovanja učenika s teškoćama u razvoju u europskim državama. Zahvaljujući tim znanjima, sudjelujemo u modernizaciji i izradi nacionalnog kurikuluma za učenike s teškoćama i približili smo se našem razvojnom cilju da u skoroj budućnosti postanemo Referalni centar podrške za učenike s teškoćama, prema potrebama inkluzivnog i posebnog školstva na regionalnoj razini.

Europska komisija nagradila je naš projekt Europskom nagradom za inovativno poučavanje 2022.g. što nam je dalo dodatni polet za rad i nadahnulo nas na nove pothvate u inovativnom poučavanju naših učenika.

[Video](#)

Kontaktna osoba:

Dubravka
Kocanjec

Dodatne informacije:

[Mrežna stranica organizacije](#)

[Mrežna stranica projekta](#)

Srednja škola centar za odgoj i obrazovanje

Ja sam Maja Postoglu, radim u Srednjoj školi Centar za odgoj i obrazovanje koja već dugi niz godina provodi Erasmus+ projekte. U našoj školi obrazuju se učenici s intelektualnim teškoćama kojima su gotovo sve aktivnosti koje se nude redovnoj populaciji smanjeno dostupne.

Kako nam je važno da se naši nastavnici kontinuirano educiraju i usvajaju znanja koja će unaprijediti njihov rad s učenicima s teškoćama zajedno s našim partnerima iz tri europske škole (Poljska, Rumunjska i Portugal) razvili smo projekt 'Sky is the limit-Senart'. Zahvaljujući Erasmus+ programu projekt smo implementirali od 2020. do 2022. godine. Kroz mobilnosti naši su djelatnici imali priliku razmijeniti iskustva i sudjelovati u nekoliko edukacija o različitim aspektima art terapije (keramika, drvo, kazalište, slikanje...), a naše djelatnice su vodile edukaciju o primjeni muzike u radu s učenicima s intelektualnim teškoćama.

Iz svake aktivnosti koju smo naučili i proveli, rodile su se ideje za neke nove aktivnosti u koje uključujemo naše učenike. Erasmus+ projekti neiscrpan su izvor novih ideja i prilika za sve.

[Video](#)

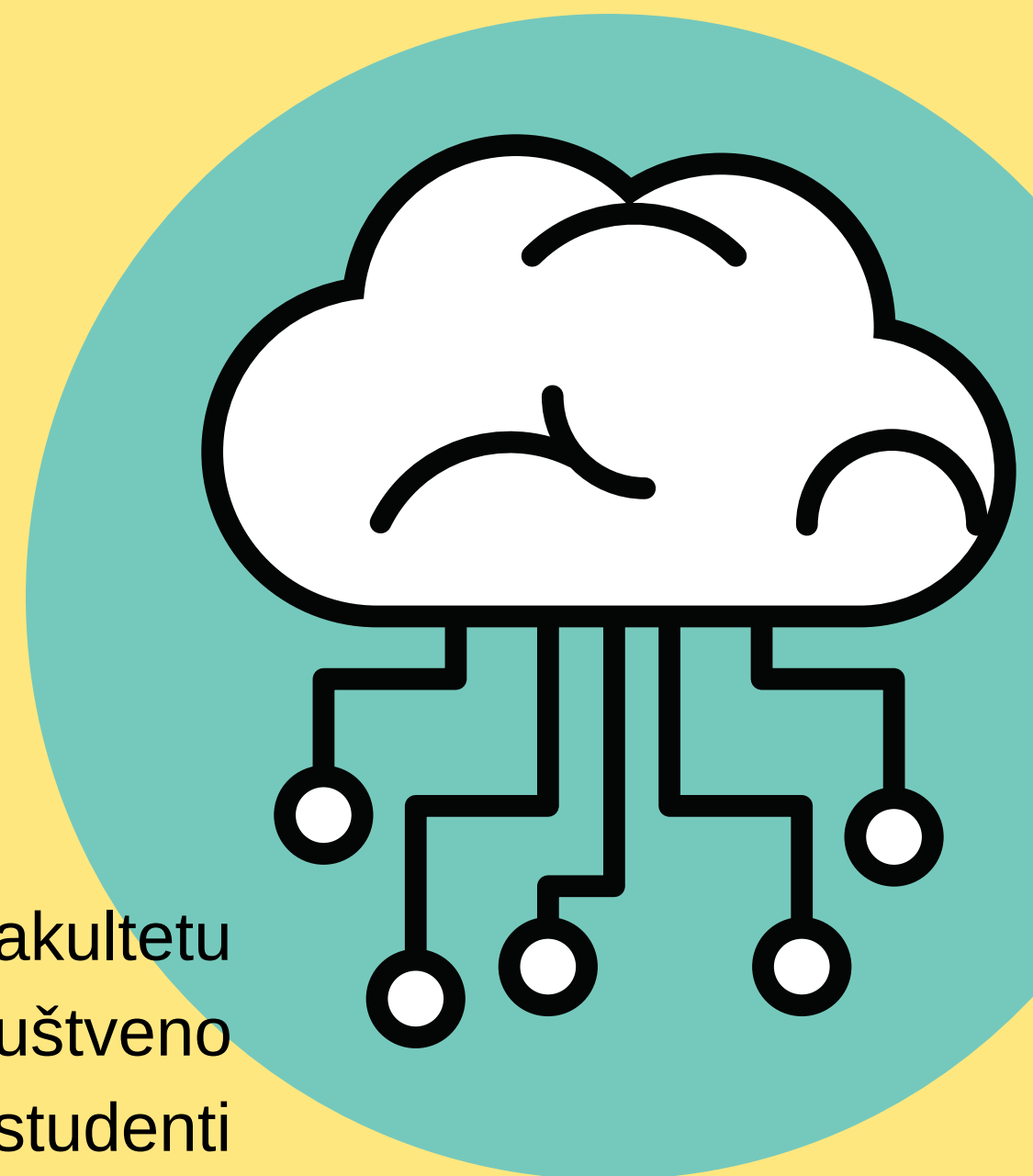
Kontaktna osoba:

Maja Postoglu

Dodatne informacije:

[Mrežna stranica projekta](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ja sam Nives i redovita sam profesorica na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na fakultetu od 2006. provodim društveno korisno učenje (DKU) - nastavnu metodu kojom studenti zadovoljavaju potrebe lokalne zajednice (pogotovo ranjivih skupina, osoba s poteškoćama i onih u ruralnim ili udaljenim područjima) kroz projekte koji su vezani za ishode učenja njihovog studija.

Erasmus+ projekt SLIDE razvijen je u suradnji šest institucija visokog obrazovanja i četiri nacionalne/regionalne mreže društveno korisnog učenja u Europi, a istražuje kako društveno korisno učenje (DKU) i digitalno osnaživanje mogu doprinijeti promicanju inkluzije i raznolikosti. Također, projekt potiče osjećaj građanskog angažmana i odgovornosti studenata za pokretanje pozitivnih društvenih promjena.

Tijekom projekta nastavnici i studenti imati će priliku uključiti se u različite aktivnosti poput E-modula i online evenata; Hackathon-a; Virtualnog hub-a za razmjenu i diseminaciju znanja, a razvijati ćemo i policy dokument o poveznicama društveno korisnog učenja i digitalnog osnaživanja.

Kontaktna osoba:

Nives Mikelić
Preradović

Dodatne informacije:

[Mrežna stranica organizacije](#)

[Mrežna stranica projekta](#)

Europski dom Vukovar

ovem se Dejana i dio sam tima Europskog doma Vukovar. U sklopu projekta “Mladi ujedineni u miru” (eng. Youth United in Peace Exchange – YUP 2020) okupili smo 56 mladih u dobi od 16 do 30 godina različitih etničkih, nacionalnih, vjerskih, dobnih i spolnih pripadnosti. Mladi su došli iz podijeljenih gradova poput Vukovara, Srebrenice i Gornjeg Vakufa - Uskoplja te gradova poznatih po svojoj interkulturalnosti - Tuzle i Sombora.

Sedmodnevna razmjena mladih sastojala se od niza radionica utemeljenih na metodama neformalne edukacije i osmišljenog kulturno-zabavnog programa. Kroz ciljane radionice, mladi su uvidjeli kako je puno više toga što ih spaja nego što ih razdvaja, kako se nositi s teretom prošlosti, manipulacijama medija i političara i imali su priliku osvrnuti se i analizirati različite stavove koji ljudi imaju na ratna događanja devedesetih godina. Kroz razmjenu mladi su proširili svoje vidike i vježbali su kritičko razmišljanje. Mladi su zapravo naučili razmišljati o povijesti na drugačiji način i naučili su kako mogu postati aktivni građani koji rade na promjenama u svojim lokalnim zajednicama.

Osim toga, pokrenuti su dijalozi i uspostavljene veze među mladima koje su neophodne za očuvanje trajnog mira na Balkanu. Mladi su iz projekta izašli s prijateljstvima koja ne poznaju granice. Izgradnja povjerenja, razumijevanja, tolerancije i širenje poruke mira ideja je koja se provlačila kroz sve aktivnosti razmjene mladih.

Kontaktna osoba:

Dijana Antunović

Dodatne informacije:

[Mrežna stranica organizacije](#)

OPEN LIBRARY

SALTO Resource Centre for Inclusion and Diversity in Education and Training (SCH, VET, HED, ADU)

- [Mrežna stranica](#)
- [Resursi](#)

SALTO Inclusion & Diversity (YOUTH)

- [Inclusion & Diversity strategy](#)
- [SALTO Publications](#):
  - Inclusion A to Z
  - Youthpass Unfolded - also for Inclusion Groups
  - Making Waves - more impact with your projects
  - Going International - Opportunities for All!
  - Embracing Diversity
  - Inclusion & Diversity in Digital Youth Work
  - Growing Inclusion and Participation
  - .....

liste samopocjene

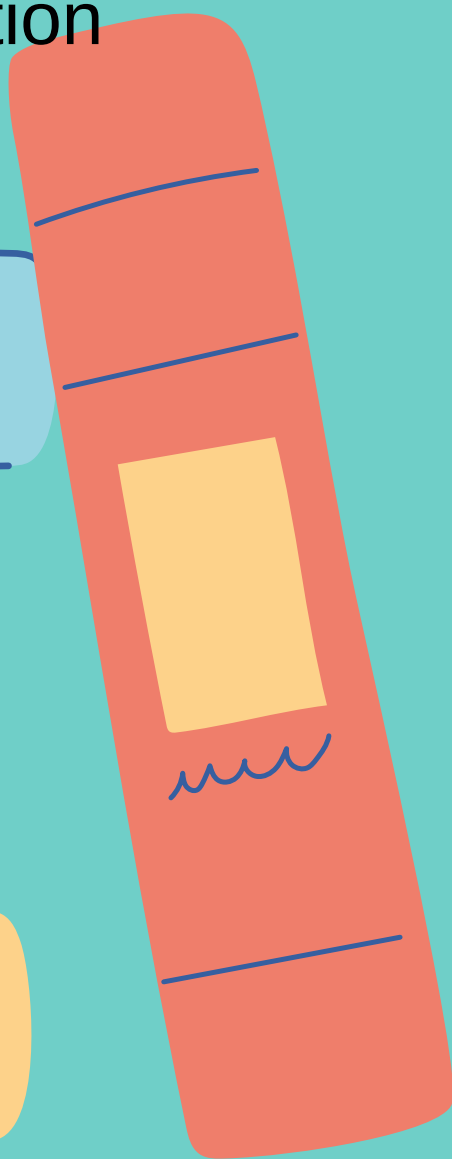
- [Inclusive & Accessible Erasmus+ Events](#)

vijeće Europe

- [T-kit: Social inclusion](#)
- [Gender matters](#)

INKLUZIVNO VOLONTIRANJE

- [INKLUZIVNO VOLONTIRANJE: Preporuke koordinatorima volontera za razvoj inkluzivnijih volonterskih programa](#)
- [Inclusive volunteering ads & application process](#)
- [Adverts and Application Processes: How do we make them inclusive for disabled people and people with long-term health conditions](#)
- [Creating an inclusive volunteering environment](#)

OPEN LIBRARY

Priručnici

- The DARE Practical Guide for Inclusion
- Inclusive
- Toolbox on inclusive mobility
- Inclusion resources
- 'TOY for Inclusion Toolkit – A step-by-step guide to creating inclusive Early Childhood Education and Care (ECEC) Play Hubs for all generations',
- GloBall - a toolkit for youth workers working with young migrants, refugees and asylum-seekers
- Transforming hate in youth settings
- Diversity & Inclusion Activities
- The RIDE Toolbox

Uključivanje u partnerskim projektima

- The Guidebook for Firefighters and Daredevils
- Growing Inclusion & Participation- An inspirational guide to setting up inclusive & participative Strategic Partnerships in the youth field
- eTwinning: Uključivanje, jednake mogućnosti i raznolikost

Koordinatori za uključivanje & raznolikost

Josip Luša

Josip.Lusa@ampeu.hr

Ema Cerimagić

Ema.Cerimagic@ampeu.hr

Lorena Barić

Lorena.Baric@ampeu.hr

Matea Majdenić

Matea.Majdenic@ampeu.hr

Akcijni plan za uključivanje i raznolikost u okviru programa Erasmus+ i Europske snage solidarnosti (2021.- 2022.)

Za dodatne informacije
obratite se koordinatorima
za uključivanje i raznolikost
Agencije za mobilnost i
programe Europske unije
(ukljucivanje@ampeu.hr)

Dokument je kreirala Sunčana Kusturin za potrebe Tematskog godišnjeg sastanka korisnika i Sajma uključivih projekata 2021. i 2023. godine.

AGENCIJA ZA
MOBILNOST I
PROGRAME EU

EUROPSKE
SNAGE
SOLIDARNOSTI

ZAJEDNO SNAŽNIJI.

Erasmus+

Obogaćuje živote, širi vidike.